

Aladin Husić

BOBOVAC, OD PADA POD OSMANSKU VLAST DO UKIDANJA POSADE 1540. GODINE

Rezime

Ovim radom pokušali smo obuhvatiti jedan prilično nepoznat period iz prošlosti Bobovca od 1463.-1540. godine. Od 1463. godine Bosna se našla u jednom potpuno drukčijem društveno-ekonomskom i političkom ambijentu u koji su akceptirani mnogi elementi zatečenog stanja posebno u teritorijalno-političkom i administrativnom uređenju osvojenog teritorija. Ipak, uočljivo je da se u užem području Bobovca odstupalo od uobičajene prakse, dakle, napravljena je nešto drukčija administrativna podjela. Ona se ogledala u potpunom ukidanju naziva zatečene administrativne jedinice, ali i reduciranjem prvobitnog prostora i davanjem novoga imena nahija Bobovac. Dio stare župe Trstivnice pripojen je susjednoj nahiji Brod.

Duga politička tradicija utvrde Bobovac nastavljena je neposredno i nakon njegovog zauzeća od strane Osmanlija 1463. godine. Kao značajna srednjovjekovna utvrda Bobovac je predstavljao pogodno mjesto za privremeni smještaj lokalnih vojnih i civilnih organa vlasti. U njemu su tako privremeno boravili nahijske starješine, kadija, ali i vojni organi vlasti. Pored toga od 1463. godine kontinuirano je bila smještena i vojna posada koja je konačno 1540. godine ukinuta, a tvrđava potom pretvorena u ruševine.

Srednjovjekovni grad Bobovac spada u red najpoznatijih bosanskih gradova toga doba. Do propasti Kraljevstva predstavljao je jedan od glavnih političkih centara države i stolno mjesto njenih vladara u najznačajnijem razdoblju bosanskog srednjovjekovlja. Padom Bosne pod

osmansku vlast 1463. godine, Bobovac je izgubio raniji kulturni i politički značaj. Dolazak Osmanlija donio je sa sobom novi način življenja u kojem se centri privrede, kulture i političkog života pomjeraju ka važnijim komunikacionim pravcima, na kojima nastaje jedan potpuno novi tip naselja, kasaba čime je Bobovac ostao izvan glavnih društveno-ekonomskih tokova. Pritome izrastaju novi veliki centri koji su do polovine XV stoljeća bili beznačajni ili gotovo nepoznati.

Kao važan kulturni i politički centar srednjovjekovne bosanske države Bobovac je u odnosu na neke druge gradove veoma rano postao predmetom interesovanja naučne javnosti. Prvi pokušaji da se na Bobovac skrene pažnja potječu iz 1891. godine. Đorđe Stratimirović je prema svome viđenju napravio jedan arheološki opis ostataka grada Bobovca.¹ Od tada do 1969. godine u nekoliko intervala vršena su obimna arheološka istraživanja na području ovoga lokaliteta. Rezultat tih istraživanja, upotpunjenih brojnim srednjovjekovnim pisanim izvorima, jest nekoliko značajnijih radova i studija kojima je iscrpno obrađena prošlost Bobovca, arhitekture i cjelokupnog političkog života koji se odvijao u njemu do 1463. godine.² Njegova sudbina nakon 1463. godine bila je prilično nerazvijenija, i samo fragmentarni podaci govorili su o tome da je Bobovac egzistirao i poslije tog, za historiju Bosne, važnog datuma. Zadatak ovoga rada je da na temelju dostupne nam arhivske građe potraži odgovor na neka pitanja koja se odnose na prošlost Bobovca nakon 1463. godine.

1. Pad Bobovca pod osmansku vlast

Iako se nije nalazio na osnovnom pravcu kretanja osmanskih snaga i bitnije nije ometao dalje napredovanje ka sjeveru i sjeverozapadu, dolinom Bosne i Lašve, Bobovac je ipak, kao sjedište vladara i dobro utvrđeni

---

¹ Đorđe Stratimirović, *Grad Bobovac*, Glasnik Zemaljskog muzeja (GZM), Sarajevo, 1891., str. 203-208.

² Ivo Bojanovski, *Stari grad Bobovac i njegova konzervacija*, Naše Starine, VIII, Sarajevo, 1962., str. 71-96. (dalje: *Stari grad Bobovac...*); Pavao Anđelić, *Bobovac i Kraljeva Sutjeska, stolna mjesta bosanskih vladara*, Sarajevo, 1973. (dalje: *Bobovac i Kraljeva Sutjeska...*).

grad, predstavljao važan strateški cilj. Iz tih razloga i relativne blizine najisturenije osmanske posade u Hodidjedu ugrožavan je prije 1463. godine.

Budući da su se Osmanlije već dobro učvrstili u neposrednoj blizini, u području susjedne Vrhbosne, sa stalnom posadom u Hodidjedu najkasnije 1455. godine, onda se sasvim osnovano može pretpostaviti da su se njihove čete još tih godina povremeno pojavljivale pod utvrđenim Bobovcem. Najstariji pouzdani podatak o njegovom ugrožavanju potječe iz 1459. godine. Početkom godine (29. 01. 1459.) osmanska vojska je, izgleda, većim snagama opsjedala Bobovac. Vojvoda Isa-beg lično je predvodio trupe u kojima su kao niži zapovijednici bili kapetani Pariz-beg,³ Lazun-beg i Zenun-beg, kako se vidi iz jednog pisma kralja Stjepana Tomaša.⁴ Bosanski kralj od tada više nije bio siguran u svojoj staroj prijestonici, pa je dolaskom na prijesto Stjepana Tomaševića 1461. godine za stolno mjesto izabrano udaljenije i mnogo sigurnije Jajce.

U pohodu u proljeće 1463. godine Osmanlije su definitivno osvojili Bobovac, o čijem zauzimanju postoje različita svjedočenja i mišljenja. Dvije predaje slične sadržine njegov pad pripisuju uglavnom izdaji njegovog zapovjednika, Radaka. Prema jednoj, to se dogodilo bez pokušaja pružanja otpora, dok po drugoj narodnoj predaji, bez obzira što su ga opsjedali sedam godina ne bi bio osvojen da nije bilo izdaje vojvode Radaka. Umjesto očekivane nagrade za svoj postupak, bačen je sa stijene koja je kasnije po njemu prozvana Radakovica.⁵

Savremenici i svjedoci događaja kao Dursun-beg, nasuprot ovome, govore o žestokoj bici koja se zametnula prije nego je sam sultan stigao pod Bobovac. Bilo kakva mirna predaja se ne spominje, nego se kaže da “carske vojskovođe oružanom rukom otvoriše mu kapije.”⁶ Da nije riječ

---

³ U izvorima koje smo koristili stoji “Pariz-beg”, što -čini se- ne odgovara stvarnom imenu i najvjerovatnije da je riječ o “Firuz-begu”. (Vidi napomenu broj 4.)

⁴ P. Anđelić, *Bobovac i Kraljeva Sutjeska*, str. 142-143.; Salih A. Jalimam, *Vranduk*, kraljevski grad, Travnik, 1996., str. 38-39.

⁵ Pavao Anđelić, *Bobovac i Kraljeva Sutjeska*., str. 146.

⁶ Hamdija Kreševljaković, *Stari bosanski gradovi*, *Naše Starine I*, 1953., Sarajevo 1953., str. 17-18. (dalje: H. Kreševljaković, *Stari bosanski gradovi...*).

o bezuvjetnoj predaji, govori i drugi savremenik i sudionik osvajanja Bobovca, Konstantin Mihajlović, prema čijem pisanju su za osvajanje Bobovca saliveni veliki topovi.⁷ Otuda često prisutno mišljenje da je “kraljevsku prijestonicu Bobovac predao njegov zapovjednik čim se pojavila turska vojska”⁸ nema uporišta niti odgovara uobičajenoj praksi Osmanlija u takvim slučajevima. Ugledne ličnosti koje bez pružanja otpora izraze lojalnost sultanu obično su nagrađivane. Nema razloga da se tako ne postupi i sa Radakom, ako je tačno da je odmah predao Bobovac. U mjestima gdje se postupalo na takav način, zapovjednici ili članovi posade koji su u tome odigrali važnu ulogu najčešće su zadržavali status i uvršteni su u vojnički sloj sa odgovarajućim zemljišnim posjedima. Do sada je pouzdano poznato da je knez Radoje predao Sokol, Susid Pavo Grgurić, nešto kasnije Ivaniš i Stjepan Doboje. Svi oni su prema stepenu zasluga kasnije uživali određene posjede. Za predaju Doboja knez Ivaniš dobio je u nahiji Brod timar od 3.985 akči u selima Stranjani, Orahovica, Doglode, Nemila i Gladovići, dok je Stjepan dobio Putoviće i Janjički Vrh sa 2.555 akči.⁹ To su iznosi u visini nekih dizdara, dok je posjed Pavla Grgurića iznosio 25.705 akči.¹⁰ Bio je to rang zeameta veći od onoga koji je uživao serasker Broda, Bobovca, Visokog, Lašve i Kreševa. Po svemu sudeći, on je bio značajna ličnost u srednjovjekovnoj Bosni. Znači da su raniji društveni položaj, uloga koju su odigrale pojedine ličnosti, te značaj predate utvrde znatno utjecali na visinu “nagrade”. Stoga je ona nekada iznenađujuće malena, gotovo simbolična kao što je kod Radoja za predaju Sokola posjed od svega 319 akči.¹¹ Dosadašnja istraživanja ne ukazuju na mogući sličan rasplet u Bobovcu.

Pad Bosanskog kraljevstva neuspjeh je papinske politike u Bosni, odnosno papinih izaslanika u njoj. Zato su plasirane vijesti o izdaji lokalnih

---

⁷ Konstantin Mihajlović, *Janjičareve uspomene ili turska hronika*, Beograd, 1966., str. 154.

⁸ *Historija naroda Jugoslavije*, I, Zagreb, 1952., str. 609.

⁹ Istanbul, Ataturk Kutuphanesi (Belediye Kutuphanesi), Mualim Cevdet Yazmalari, T. D. No. 0.76. fo. 44.

¹⁰ T. D. No. 0.76. fo. 55-56.

¹¹ Ahmed Aličić, *Poimeničeni popis sandžaka vilajeta Hercegovina*, Sarajevo, 1985., str. 361.

zapovjednika i njihovoj saradnji sa Osmanlijama kao glavnim razlogom pada bosanskih utvrda, i Bosne uopće, bez pružanja otpora i tamo gdje su za to postojale dobre pretpostavke. Takvu vijest za Bobovac plasirao je Nikola Modruški (1427-80), papinski legat u Bosni (1461-63). Svojevremeno je kralju obećao pomoć protiv sultana i donekle ohrabrio bosanskog vladara na ne baš mudre poteze i arogantan otklon spram Osmanlija. Koliko je ta pomoć bila nužna pokazala je opsada Bobovca kojemu su izvještaji davali izgled na uspjeh samo uz pomoć sa strane. Kako je ona izostala, pad i udio svoje odgovornosti trebalo je opravdati izdajom njenog zapovjednika krstjanina Radaka zaobilazeći superiornost osmanske vojske, kašnjenje pomoći u oružju te nužnost intervencije, koju je i sam garantovao. Izvještaj trogirskog kneza Veneciji upravo odslikava taj odnos i govori o tome šta se zaista događalo oko Bobovca.¹² On se ništa ne razlikuje od kazivanja drugih sudionika u pohodu na Bobovac, Dursun-bega i Konstantina Mihajlovića. Još je konkretniji i stanje prikazuje dramatičnijim nego ostali.

Obje strane bile su svjesne značaja Bobovca u strateškom i psihološkom smislu. Stoga je i ulagan maksimum da se on odbrani ili osvoji. Zato se u izvještaju trogirskog kneza govori o “danonoćnim napadima”, “žilavoj odbrani” i “neprilikama” koje posada zadaje osvajaču,¹³ što, dakaiko, isključuje bilo kakvu pomisao o izdaji.

Ako se može govoriti o predaji Bobovca, onda je to, kako zaključuje Ivo Bojanovski, samo nakon što je Radak uvidio da bi dalje pružanje otpora bilo uzaludno i da nije moguće odbraniti raniju kraljevsku prijestonicu. Izostanak obećane pomoći signal je da su se i saveznici s tim pomirili.¹⁴ U takvim okolnostima pogubljenje nakon predaje mnogo je izvjesnije. Pad Bobovca vjerovatno je utjecao na predaju nekih tvrđava koje nisu bile u stanju pružiti veći otpor. Takav izbor pokazao se ispravnim u Sokolu, Susidu i, kasnije, Doboju.

---

¹² Marko Šunjić, Trogirski izvještaj o turskom osvojenju Bosne (1463), Glasnik Arhiva i Društvu: arhivskih radnika BiH, XXIX/1989. “Sarajevo, 1989., str. 140-141. isti: Kraj srednjovjekovne bosanske države, Bosna i Hercegovina od najstarijih vremena do kraja Drugog svjetskog rata, Sarajevo, 1994., str. 59-61.

¹³ Vidi napomenu 12.

¹⁴ Ivo Bojanovski, “Stari grad Bobovac”, str. 87.

Bobovac je predstavljao tip srednjovjekovnog grada koji je imao izrazito vojno-odbrambeni karakter.¹⁵ Sukladno toj ulozi biran mu je za tu namjenu pogodan položaj koji je podrazumijevao što je moguće lakšu odbranu, koja se mogla postići samo u teško pristupačnim mjestima. U prilično zaklonjenom prostoru, Bobovcu je bilo moguće prići iz dva pravca: sa sjevera – hrptom jedne kose i s – južne strane – kanjonom Bukovice, dugim nekoliko stotina metara.¹⁶ U njemu je bio smješten upravno-politički aparat Bosne sa svom pratećom administracijom. Koliko je to predstavljalo prednost, toliko je bilo prepreka za njegov ekonomski razvitak i šansu da se u izmijenjenim društvenim i političkim prilikama razvije u veće naseljeno mjesto, da u osmansko doba izraste u kasabu. Zato se Bobovac ekonomski nije razvijao, niti se uz tvrđavu razvila varoš, koja je predstavljala solidnu osnovu za kasnije formiranje značajnijeg naselja. Predstavljao je izdvojenu utvrdu namijenjenu isključivo za dinastiju. Oko njega su se, međutim, razvijala druga naselja: Mijokovići, Dragovići, Kopljari za koje se pretpostavlja da su naseljena zanatlijama Bobovca kao i ekonomski jača i nešto udaljenija trgovišta Kraljeva Sutjeska i Borovica.¹⁷ Osmanlije, znači, u samom Bobovcu, izuzev utvrde sa vladarskim dvorovima i značajnog fortifikacijskog objekta, nisu zatekli veću naseobinu niti podgrađe kao u nekim drugim mjestima.

2. Privremeno sjedište lokalnih organa vlasti

O tome šta se sa Bobovcem dogodilo nakon 1463. u historijskoj literaturi postoje različita mišljenja. Ćiro Truhelka je smatrao da “osvajajući ne ostaviše u Bobovcu ni kamen na kamenu, već ga do temelja razoriše, a grad gotovo nestaje sa površine zemlje, te mu u daljoj povijesti Bosne nema više ni spomena.”¹⁸ Hamdija Kreševljaković je, međutim, ustanovio da Bobovac nije potpuno razrušen po njegovom zauzimanju, ali se to

---

¹⁵ O tipologiji srednjovjekovnih naselja opširnije: Pavao Anđelić, Trgovište, varoš i grad u srednjovjekovnoj Bosni, GZM, Sv. XVIII, Sarajevo, 1963., str. 187.

¹⁶ Ivo Bojanovski, Stari grad Bobovac. str. 72.

¹⁷ Pavao Anđelić, Trgovište, varoš i grad. Str. 187.

¹⁸ Ćiro Truhelka, Naši gradovi, Sarajevo, 1904., str. 92.

desilo prije 1626. godine. Naime, te godine izvori ga navode među drugim napuštenim gradovima.¹⁹ Vojnu posadu u Bobovcu u drugoj polovini XV stoljeća kasnije spominje i Hazim Šabanović.²⁰ Dovoljni da ukažu na potpuno drukčiji tok historije Bobovca, ovi izvori su ipak ostavili dilemu koliko dugo je grad egzistirao u novim historijskim tokovima.

Poznato je da su Osmanlije uvažavale postojeće stanje i uglavnom bez većih promjena prvobitno zadržali zatečenu administrativnu i upravnu podjelu, tako da su u upotrebu stavili sve za njih važne tvrđave. Pored svoje vojne uloge, utvrđenja su predstavljala i mjesta u kojima su prvih godina, do formiranja novih administrativnih ili afirmacije već zatečenih centara, boravili nosioci lokalne vlasti. Područje o kojem je riječ u nekim elementima imalo je specifičan tretman.

Župa Trstivnica, u kojoj se nalazio Bobovac, za razliku od mnogih drugih, ipak nije sačuvala kompaktnost teritorija niti svoje ranije ime, nego je od njenog jednog dijela formirana nahija Bobovac, nazvana po njenom najznačajnijem mjestu. U praksi Osmanlija ovo je rijetka pojava i, zasada razlozi se mogu samo nagađati. Uzme li se kao razlog promjene imena teritorijalno smanjenje, onda se nameće pitanje zašto je do njega došlo. Ipak, jasno je da je dio župe Trstivnica preimenovan u nahiju Bobovac, a dio pripojen susjednoj nahiji Brod.

Teritorijalni opseg novoimenovane nahije bio je promjenljiv i teško ga je definisati, ali uočljivo je da se glavnina njene teritorije, uz izvjesna pomjeranja u donjem toku Trstivnice poklapao sa slivnim područjem Bukovice i Trstivnice. Zato se vrlo često pojedina sela rubnih dijelova nahije u različitim popisima javljaju u susjednom Brodu. Nekada se naselja toliko prepliću da jasnu granicu između nahija nije moguće povući. Kakanj je npr., pripadao nahiji Brod, ali je Donji Tičić, koji se nalazi od Kaknja nizvodno na rijeci Bosni, ubilježen kao selo koje pripada nahiji Bobovac. U jednom trenutku i Mijokovići, jedno od najbližih naseljenih mjesta uz tvrđavu, upisani su kao selo nahije Brod.²¹ Usljed čega ponekad dolazi

---

¹⁹ Hamdija Kreševljaković, Izabrana djela II, Sarajevo, 1991., str. 403.

²⁰ Hazim Šabanović, Bosanski pašaluk, stanak i upravna podjela, Sarajevo, 1982., str. 123.

²¹ Istanbul, Bašbakanlık Arşivi (BBA), Tapu Defter (T. D.) No. 24. fo. 433.

do ovakvih odstupanja, teško je na osnovu raspoloživog nešto više reći. Stoga, definisanje nahije i određivanje njenih granica zahtijeva mnogo serioznije ispitivanje i ostaje otvoreno, ali je njeno postojanje kao stalne administrativne jedinice neupitno.

U sistemu lokalne uprave na čelu najčešće jedne, a nekad i više nahija stajao je vojvoda. Kada se radilo o više nahija, onda je u jednoj vojvoda imao svoga zastupnika – subašu. Koja je od ove dvije mogućnosti primijenjena na Bobovac kao nahiju u izvorima nemamo potvrdu. Sjedište nahija, odnosno, nahijskih starješina vojvoda ili subaša bila su u najutvrđenijim mjestima nahije. Prema tome, iako se u izvorima ne naglašava osnovano je pretpostaviti da je u Bobovcu stolovao nahijski starješina ili njegov zamjenik.

Ime Bobovca nije uzeto samo kao ime nahije nego i kadiluka to ujedno predstavlja i prvi formirani kadiluk u Kraljevoj zemlji. Pod jurisdikcijom bobovačkog kadije sa sjedištem u samom Bobovcu bio je teritorijalno prilično širok prostor od 11 nahija: Bobovac, Dubrovnik, Visoko, Lepenica, Kreševo, Fojnica, Lašva, Brod, Pribić, Jelaška Župa i Kladanj. Međutim, ovakva podjela i ovo rješenje imalo je privremeni karakter i negdje nakon 1470. godine ne samo da je sjedište kadiluka izmješteno iz Bobovca na područje Broda, najvjerovatnije Zenicu, nego je njegov prvobitni naziv potpuno ukinut, ali su nahija i grad Bobovac i dalje ostali u sastavu novoformiranog kadiluka Brod.²² Jedini, zasada, poznati kadija koji je stolovao u Bobovcu bio je Mevlana Mesud. U neposrednoj blizini sjedišta kadiluka nalazio mu se i posjed od 4.182 akče u selu Bičer kod Kaknja.²³

Prvih decenija osmanske vladavine, nahija Bobovac, skupa sa ostalim nahijama: Visoko, Brod, Lašva i Kreševo, predstavljala je isturenije područje ka Ugarskoj. Vojne snage ove oblasti bile su pod komandom seraskera Karabalabana čiji je zeamet iznosio 21. 037 akči.²⁴ Sjedište seraskera po svemu sudeći mogao je biti samo Bobovac. Svako drugo mjesto – čini

---

²² Hazim Šabanović, Bosanski pašaluk..., str. 123.

²³ Istanbul, T. D. No. 0.76., 41.

²⁴ Istanbul, T. D. No. 0.76., 43.

se – nije imalo pretpostavke barem u prvim godinama dok je Bobovac bio sjedište kadije. Vidjeli smo da je kao sjedište kadiluka ostao veoma kratko, te je vjerovatno i serasker zajedno sa kadijom napustio Bobovac.

Kako su iz Bobovca izmješteni kadija i serasker u nahiju Brod nije sasvim jasno da li je, i gdje izmješteno sjedište nahije nakon što je tvrđava Bobovac napuštena. Kao administrativni pojam ona je i dalje egzistirala vjerovatno sa novim sjedištem. Značajnija naseljena mjesta Kraljeva Sutjeska i Borovica, koja bi to mogla biti, pripadala su nahijama Brod i Dubrovnik. Otuda po tom pitanju ostaje nedoumica koju zasada nije moguće razriješiti. Pored toga što je predstavljao važan centar lokalne administracije, civilne i vojne posebno je bila važna njegova vojna uloga, u čemu je, u odnosu na već navedeno mnogo duže zadržao prvobitnu funkciju kao mjesto sa značajnom vojnom posadom.

3. Vojne posade u Bobovcu

Odmah po osvajanju u Bobovcu je smještena vojna posada. Kolika je bila brojčano i kakav joj je sastav nakon 1463. godine, teško je ustanoviti. Jedino što se može uočiti je da su prvih godina u ovoj tvrđavi bile smještene dvije vrste posadnika, i to: timarnici i ulufedžije (ili kako ih ponekad nazivaju: graničari). U vrijeme trajanja službe timarnici su stjecali pravo ubiranja rente sa određenih zemljišnjih posjeda u određenoj visini, dok su drugi za svoju službu dobijali plaću u gotovini (ulufe), koja im je isplaćivana svaka tri hidžretska mjeseca. Timarnici su duže ostajali u tvrđavama, najčešće do smrti ili premještaja u neku drugu tvrđavu gdje se mogao dobiti novi timar ili zadržati raniji, dok su ulufedžije, kao dio centralnih vojnih snaga na službi ostajali najduže tri godine. Pod određenim okolnostima i oni su mogli biti pretvoreni u timarnike.²⁵

Od prvih članova posade, njih dvadeset i jedan poznati su od 1468. godine,²⁶ dok se od ulufadžija spominje samo Kasim koji je negdje do

²⁵ Hazim Šabanović, *Vojno uređenje Bosne od 1463. do kraja XVI stoljeća*, Preštampano iz GDI, XI, 1960. godine, Sarajevo, 1961., str. 215.

²⁶ Ilijas Kabasakal, Karadža, Ahmed iz Galipolja, Atmadža iz Plovdiva, Sarudža, Hamza Mađar, Širmerd, Ahmed iz Hisara, Alija Durudger, Jakub iz Laza, Ilijas, Hamza, Hamza, brat Ilijasov, Alija iz Toplica, drugi Alija, Bekir, Alija iz Leskovca, Šadi, Musa iz Nisa, Hamza iz Vrača, Atmadža iz Smedereva i Kasim iz Motore.

sredine zul-hidždžeta 876. (24. 04.- 08. 05. 1472.) za imamsku službu dobijao novčanu nadoknadu, a kasnije mu je dodijeljen posjed umrlag Alije, koji je također bio član posade. Ovom posadom zapovijedao je dizdar Ilijas Kabasakal. Njegov timar u selu Zgošća kod Kaknja iznosio je 7.500 akči. Uz dizdara, jedino je još Karadža imao pojedinačni timar od 1.900 akči u koji su ulazila sela Paučin i Kruševac. On je, izgleda, bio i ćehaja (kethuda), premda je dodijeljeni iznos za takvu funkciju neuobičajeno mali. Ostali timarnici uživali su kolektivne posjede. Svi su bili u neposrednoj blizini same tvrđave u prvobitnoj nahiji Bobovac.²⁷ U narednih deset godina posada nije pretrpjela bitnije izmjene, niti su njeni posadnici premješteni u druge tvrđave. Kako im timari u tom razdoblju, izuzev u slučajevima smrti nisu oduzimani znači da su veoma dobro obavljali svoje službe. Prvi poznati posadnici Bobovca bili su iz različitih krajeva, uglavnom rumelijskog dijela carstva među kojima i dio sa područja današnje Južne Srbije.²⁸

Prvih decenija osmanske vlasti obrazovana je vojna krajina koja se protezala u polukrugu od Susida na Vrbasu do Srebrenice uključujući gradove: Susid, Akhisar, Travnik, Vranduk, Perin, Kušlat, Zvornik i Srebrenicu.²⁹ Budući da se naslanjao na prvobitnu krajinu, i u njemu je do stvaranja stabilnijih prilika bio smješten određen broj graničara. Učvršćivanjem vlasti i boljom organizacijom krajine, naseljavanjem pojedinih mjesta, prije svega, vojničkim stanovništvom, kao npr. Travnik, i stacioniranjem u pojedine tvrđave isključivo graničara, kao u Vranduku i Susidu, Bobovac je bio daleko sigurniji poslije 1480. godine. Zato je graničarski dio snaga u Bobovcu ili premješten u druge tvrđave ili pretvoren u timarnike, što je bila praksa u sigurnijim krajevima. U Bobovcu, stoga, u narednom razdoblju nalazimo mnogo veći broj mustahfiza sa zemljišnim posjedima. Stalna timarska posada u Bobovcu 1485. godine

---

²⁷ To su sela: Zgošća, Paučin, Višnjíci, Lućíci, D. Tićíci, Javor, D. Brnjic, Glumćíci, Babići, Poljani, Kovaćíci, Bištrani, Dragovićí, Sopotna, Židovčevo, Glaviníci, Bile Vode, G. Tićíci, Dušnica.

²⁸ Istanbul, T. D. No. 0.76. fo. 114-115.

²⁹ Adem Handžić, "O organizaciji vojne krajine Bosanskog ejaleta", PII, XXIII, 24, (1988), str. 47.

brojala je 56 članova. U istom sastavu uz neznatne promjene zadržana je najmanje u naredne četiri godine, a vjerovatno i duže. Od tada zapovijedao joj je dizdar Ahmed Arnaut. Za službu koju je obavljao u Bobovcu na uživanje je dobio sela Poljane (Brod), Papratni Dol (Visoko) i Uvoriće (Visoko). Renta iz prihoda ovih sela (3.308) nije bila dovoljna da pokrije visinu koja mu je kao dizdaru pripadala (7.384), te je razlika nadoknađivana iz viškova koji su u drugim selima nadilazili visinu koja je pripadala uživaocu jednog sela. U Bobovac je došao iz tvrđave Vranduk, u kojoj je također služio kao dizdar. Iako ove dvije tvrđave nisu na velikoj teritorijalnoj udaljenosti, promjenom mjesta službe izvršena je i izmjena posjeda, dobio je, dakle, i nova sela umjesto ranijih, Gradišća i Podgrađa, koje je uživao za vrijeme službovanja u Vranduku. Ovaj premještaj za spomenutog je značio znatno uvećanje rente jer je u ranijem mjestu službe dobijao oko 1.000 akči manje (6.363). Zamjenik dizdara bio je Jusuf iz Filipea (Plovdiva). Zajednički posjed koji je uživao sa svojim sinom Mustafom u dijelu sela Zgošća iznosio je 3.011 akči. Između 1485.³⁰ i 1.489³¹ godine imamsku službu obavljao je Karahodža. Kao timar dodijeljeno mu je selo Donja Ribnica. Pored navedenih službi, postojale su još: topč-

³⁰ Istanbul, BBA, T. D. No. 18., fo. 95-97.

³¹ Istanbul, BBA, T.D. No. 24. str. 425-433. Članovi posade i sela koja su uživali tih godina: Ahmet Arnaut-dizdar; Poljani (Brod), Papratni Dol, Uvorići (Visoko), Karadža-imam i Hamza iz Mentešea; Donja Ribnica, Gornji Brnjic (Brod), Jusuf Bošnjak; Štitar? (Brod), Jusuf iz Filipea (Plovdiv) Kethuda i njegov sin Mustafa; dio sela Zgošća (Brod), Ilijas-džebedžija, Karagoz iz Niša, Sarudža, Ali Mehmedija- nedžar, Sunkur, sin Ajdina, Mustafa Đisrilu?, Jusuf iz Nikopolja, Junus Alije; Bilješevo, Slavja Gora sa Odmudom (Brod), Kasim, Balaban sin Karadže, Ibrahim iz Nikopolja, Alija Hamze, Murat Hamze; Bištrani, Kovačići, Turbići (Brod), Ahmed-buljukbaša, Hasan-buljukbaša; Brežani (Brod), Ahmed, sin Sarudže, Ramadan Mehmeda, Ilijas Karadag-tobdžija, Musa iz Niša, Modrinje; Kujavče (Brod), Jusuf Jenjičalu-buljukbaša, Šadi Jakubov, Mustafa Jakubov, Iskender, Ahmed iz Hisara, Balaban iz Manastira (Bitolj), Jusuf Ismaila, Širmerd iz Smedereva, Mehmed, sin dizdara, Atmadža iz Smedereva, Iskender Bošnjak, Hamza iz Beograda, Hamza iz Dobrudže; Ričice (Brod), Hamza-buljukbaša, Hamza, brat dizdara, Brnjic (Bobovac), Mehmed-čajuš; Glumčići, Tušnica (Brod), Atmadža, Murat, sin Jusufa, Murat, sin Kasima; dio Zgošće (Brod), Sarudža-buljukbaša, Kokošćići (Visoko), Jusuf iz Filipea (Plovdiva), Alija Nović sinovi Beraka, Mijokovići (Brod).

ija Ilijas iz Karadaga, džebedžija (oružar) Ilijas, (gradozidar) Alija, (čauš) Mehmed. Budući da su im timari kolektivni, teško je ustanoviti koliko je kome pripadalo. Iako je većina posadnika Bobovca bila s područja izvan Bosne, evidentno je i postepeno regrutovanje Bošnjaka u posade gradova, u koje su, za razliku drugih vojnih redova, počeli ulaziti nešto kasnije i u manjem broju. U samom Bobovcu kao vojnici tih godina nalazili su se Bošnjak Jusuf i Bošnjak Iskender. Po svemu sudeći, u službu su stupili tada kao veoma mladi i dugo su ostali u Bobovcu, najmanje do 1516. godine.

Kao članovima posade, mustahfizima su pripadali timari, ali je bila praksa da se u neposrednoj blizini tvrđave dodijeli jedan zajednički posjed koji bi oni mogli obrađivati. Do 1502. godine mustahfizi Bobovca dobili su značajan dio zemlje koji je precizno opisan i ograničen uz svjedoke i pred kadijom. Ovaj kompleks sigurno je još ranije bio dodijeljen jer se spominje kao "posjed tvrđave u starim granicama." Nalazio se oko samog Bobovca i sela Mijokovići i Dragovići, a 21. 07. 1502. godine samo je potvrđen.³² Ova zemljišta nisu bila u okviru ni jednog seoskog posjeda koje je bilo u sklopu timara nego su imala poseban status.

Početakom 16. stoljeća, tačnije 1516. godine, u Bobovcu se nalazila timarska posada od 58 vojnika.³³ Kao dizdar na njenom čelu nalazio se

---

³² Hamdija Kreševljaković, *Stari bosanski gradovi ...*, str. 17-18., isto: *Izabrana djela*, II, str. 401-402.

³³ Poimenično to su: Jusuf-aga, dizdar, Mehmed- kethuda, Mehmed, sin Mahmuda, Ali, sin Jusufa, Mustafa Jusufov, Timurhan Lutfija, Mustafa, sin dizdara, Mevlana Abdullah, imam, Bajazid, sin Mahmuda, serbuljuk, Hamza Hercegljija, Hasan, serbuljuk, Mehmed i Mahmud, sinovi kula, Bali, sin kethude, Mehmedi, sin Hamze, Kasim iz Zihne, Mehmed i Hasan, Atmadža, Murat, sin Iskendera, Hasan, sin Murata, Mumin, sin Karadže, Kurd, sin kethude, Alija Bošnjak, Bali Rustema, Hizr Bali, sin Alije, Nesuh, sin Evrenosa, Ejnebegi Ilijasa, Iskender Hamze, Mehmed Musaa, Muruvet, sin kethude, Jusuf Jeničelu, Sadi Krdžali, Iskender Edrinelija, Atmadža Smederavac, Ejnebegi, sin Abdullaha, Mustafa, sin Hamze, Junus, sin Jusufa, Musa, sin Timurtaša, Bali, sin kula, Ejnehan, sin Karadže i Berrak, Umur, sin Balabana, Iskender Bošnjak, Ali, sin Hamze, Jusuf, sin Alije, Alija, sin Jusufa-serbuljuk, Alija, sin Arnauta-serbuljuk, Mehmed, sin Sijaruča, Jusuf Bošnjak, Karagoz iz Sofije, Mustafa, sin Alije-serbuljuk, Husejn Ahmeda, Ramadan, brat Isaa, Me-

Jusuf-aga koji je u odnosu na svoje prethodnike imao prilično umanjen timar u iznosu od 5.040 akči iz sela Poljani kao i njegovi prethodnici, dok je umjesto Papratnog Dola dobio Putoviće. Vojnički staž u ovoj tvrđavi trajao mu je veoma dugo još od 1485. godine. Bio je već tada visoko rangiran u posadi kao čehaja i do 1516. godine unaprijeđen je u dizdara. Čehaja spomenutog dizdara u Bobovcu bio je Mehmed sa timarskim posjedom od 1.693 akče u Gornjim Lučanima.

Po svojoj unutrašnjoj organizaciji posade su obično podijeljene na manje jedinice, buljuka, na čijem čelu su se nalazili serbuljuci. Sudeći po broju serbuljuka, ova je bila podijeljena u četiri grupe, kojima su na čelu stajale starješine neujednačenih, timara, i to: Alija, sin Jusufa 1.604, Bajazid, sin Mahmuda 1.600, Hasan, 1.539 i Alija 1.513 akči. Ostali posadnici su uživali od 1.400 do 1.416 akči. Ovoj skupini pripadao je i imam Abdullah sa svojih 1.412 akči iz sela Brežani. Sva sela su se nalazila u administrativnim granicama nahije Bobovac i susjednih Visoko i Brod.³⁴

Velike vojne promjene koje su se dogodile poslije 1520. godine ne samo u području Bosanskog sandžaka nego i šire, posebno 1526-1528 kada je za poziciju Osmanskog carstva u Bosni ovladano strateški važnom dolinom Vrbasa, značaj Bobovca znatno je promijenjen. To je imalo direktnog odraza na brojno stanje vojnika u njemu tako da je 1530. godine posada brojala svega 25 članova.³⁵ Ovom malobrojnom posadom tih godina zapovijedao je Mahmud, sin Solaka, ali je već od 17. ševvala 937. (23. 05. 1532.) za dizdara Bobovca imenovan je Alija iz Vranduka. On je u narednih 8 godina obavljao tu službu. Visina, timara, koji je činilo selo

---

hmed, sin Širmerda, Mustafa, sin kula, Kutić i Alija, sinovi Beraka. Sela koja su uživali: Poljani (Bobovac), Putovići, Gornji Lučani, Bilješevo (Brod), Brežani (Bobovac), Gornja Ribnica (Brod), Radonjić (Visoko), Poljanice (Visoko), Štitar (Bobovac), Papratni Dol (Visoko), Bistrani (Bobovac), Turbići (Bobovac), Lučići (Bobovac), Klopački Vrh (Brod), Mutnica (Brod), Glumčići, Đinovina, Trstinje, Brnjic (Bobovac), Modrinje (Brod), Mijokovići, Ričice, Kučevci, Kujavče (Bobovac), Uvorići (Visoko), Donja Ribnica (Brod), Dragovići (Bobovac), Trnovac (Visoko), Seoca (Brod), Kokošiči (Visoko).

³⁴ Istanbul, BBA, T.D. No. 56. fo. 121-124.

³⁵ Nekoliko napomena o ovoj posadi dato je ranije. Vidi: A. Husić, Tvrđave Bosanskog sandžaka i njihove posade 1530. godine. POF, 49/1999, Sarajevo, 2000., str. 213.

Nažbilj poređeno sa 1516. godinom, ostala je nepromijenjena. U odnosu na dizdara Mahmuda, kethuda Murat, sin Iskenderov, od 1530. do 1540. godine neprekidno je bio na službi sa timarom od 1.700 akči. Serbuljuci Alidede, sin Hamzin, i Mustafa, sin Mahmuda, dobijali su podjednak iznos od po 1.500 akči. Obredoslovne poslove do 8. ramazana 945. (28. 01. 1539.) obavljao je imam Sulejman a potom ga je naslijedio Muruvet-hodža, sin Alije. Izuzev Trnovice (Brod) i Papratnog Dola (Visoko), svi ostali posjedi nalazili su se u tadašnjim granicama nahije Bobovac od Nažbilja, Bobovca i Mijokovića nizvodno niz Trstivnicu i Bukovicu, a činila su ih sela: Nažbilj, Glumčiči, Ričice, Brežani, Poljani, Štitar, Bištrani, Kučevci, Đinovina i Mijokovići. Ričice su predstavljale najveći posjed, koji je zajednički uživalo trinaest članova posade. Prihodi koji su pripadali ovoj trinaestorici suvlasnika iznosili su 18.701 akča.³⁶

Nova osvajanja 1535.-1537. godine, posebno osvajanje Klisa na unutrašnjost Bosanskog sandžaka su se odrazila dvojako, i to na administrativnim i vojnim preustrojem. Pored toga što je novoformiranom Kliškom sandžaku pripojen znatan dio Bosanskog sandžaka, njegov cjelokupan jugozapadni dio, pripojene su mu i tvrđave u slivnom području Rame-Prozor, te gornjem toku Vrbasa: Susid, Fenarlik, Sokol, Golhisar. Dio vojnog potencijala u tim promjenama pomjeren je na zapad, čime je određen broj tvrđava stavljen izvan upotrebe, napušten i porušen. To se znatno odrazilo i na Bobovac, čija posada je definitivno ukinuta, a tvrđava porušena. Većina njihovih timara prenesena je tokom 1539.-1540. godine na ranije ulufedžije Jajca. Šta je bilo sa tadašnjim mustahfizima Bobovca i gdje su oni raspoređivani potpuno demoblizirani, nemamo naznaka. Međutim, koliko se iz narodnih predaja može vidjeti, ranije demobilizari pojedinci ponekad su nastanjivani u obližnja naselja.

Prema predaji Jusić iz sela Mijokovići, ova porodica predstavlja potomke bobovačkih dizdara. Sve do Austrougarske okupacije oni su uživali zemlje što su nekada dodijeljene bobovačkoj posadi.³⁷ Pavao Anđelić na osnovu hudždžeta broskog kadije od 21. jula 1502. godine, zak-

---

³⁶ Istanbul, BBA, Maliyeden Mudevver, No. 540. fo. 23-25.

³⁷ Ivo Bojanovski, Stari grad Bobovac..., str. 88.

ljučio je da su njihovi preci tu službu mogli obavljati krajem 15. stoljeća.³⁸ Sam dokument ne govori ni o jednom imenu koje je bilo član posade, pa ni o dizdaru. Spominju se “neferi (vojnici) sa ćehajom i agom tvrđave Bobovca”, pa se nameće pitanje da li su oni potomci dizdara i kada je njihov predak služio u toj tvrđavi.

Po položaju u tvrđavi, navedena isprava data je dizdaru i kod njega je čuvana. Budući da je poznato ko je 1489. bio dizdar, i to da je tu službu 1516. obavljao Jusuf-aga koji je 1489. godine bio ćehaja u Bobovcu osnovano se može pretpostaviti da je mjesto dizdara naslijedio direktno od Ahmeda Arnauta, i da u međuvremenu nije imenovano neko drugo lice. U tom slučaju, oni bi, znači, bili potomci navedenog dizdara, Jusufa-age, čiji su nasljednici sačuvali navedeni dokument. Po podacima iz 1489. godine, spomenuti Jusuf je porijeklom iz Plovdiva. To se onda ne bi uklapalo u usmenu predaju prema kojoj su stanovnici Jusića jedan rod sa katolicima Zubonjama u zaseoku Gajine (Poljani).³⁹ Narodna tradicija se u tom slučaju može odnositi samo na dio stanovnika Jusića, ali ni naprijed istaknuti podaci ne daju dovoljno pouzdan argument kojim bi se moglo tvrditi drukčije. U navedenom ipak nešto treba korigovati kada za to budu postojali relevantni podaci.

Kao dizdar Bobovca, prema beratu od 27. zul-kadeta 1209. (15. 06. 1795.) godine, spominje se i izvjesni Osman-aga. To je jedini poznati dokument koji ga spominje kao dizdara Bobovca.⁴⁰ Ovaj, kao i neki drugi izvori iz kojih se po tituli “aga” vidi da je nekada obavljao takvu službu, uglavnom se odnose na imenovanje imama Osman-agine džamije u Janjićima. U nedostatku drugih izvora Mehmed Mujezinović pretpostavio je da je Osman-aga službu mogao obavljati negdje od 1463.-1626. godine.⁴¹ Kako je posada ukinuta 1540. godine vrijeme njegovog službovanja, nakon toga ne dolazi u obzir. Isto tako, ni deset godina prije

---

³⁸ Pavao Anđelić, Bobovac i Kraljeva Sutjeska..., str. 144. Prijevod navedene kadijske isprave u: H. Kreševljaković, Stari bosanski gradovi, str. 17-18.

³⁹ Pavao Anđelić, Bobovac i Kraljeva Sutjeska..., str. 144.

⁴⁰ Hamdija Kreševljaković, Stari bosanski gradovi, str. 17-18.

⁴¹ Mehmed Mujezinović, Džamija bobovačkog dizdara Osmanage u Janjićima, Glasnik VIS-a (u FNRJ), god. IV, br. 5-7, Sarajevo, 1953., str. 141-143.

ovog, znači od 1530. godine, to se nije moglo desiti. Nekoliko razloga isključuju i period neposredno nakon 1463. godine. Prvo, što tih godina u tvrđave znatnije nije regrutovano domaće stanovništvo, posebno ne na odgovorne i važne funkcije u posadama. U drugim vojničkim redovima ono je participiralo u mnogo većem broju. Ako je bilo slučajeva u tvrđavama, onda su to bili najčešće zanatlije ili neke tehničke službe. Drugi razlog jeste što su u drugoj polovini 15. stoljeća poznata imena nekoliko dizdara koji su prilično dugo obavljali te službe. Pored ovoga treba imati u vidu i neke druge historijske okolnosti. Džamija o kojoj je riječ mogla je biti sagrađena kada je on već postao dizdar, kada je raspolagao znatnijim sredstvima do čega je trebao steći određene zasluge. Od prijema u posadu do mjesta dizdara trebalo je, sigurno, proći više vremena. Tek po stečenom određenom položaju koji mu to materijalno omogućuje mogao je prići izgradnji džamije. Za to je bila potrebna još jedna veoma važna okolnost. Selo je trebalo da ima džemat, što je uvjet za podizanje džamije. U prve dvije decenije u nahijama Brod i Lašva nije zabilježen nijedan slučaj prelaska na islam.⁴² Interesovanje za prihvatanje islama u ovom, kao i u drugim susjednim mjestima u naredne dvije decenije bilo je gotovo simbolično. Prve muslimane u Janjićima izvori bilježe 1485. godine, i to svega dva domaćinstva. U naredne četiri godine, do 1489. godine, ukupan broj muslimana bio je jedanaest što je u to vrijeme činilo tek četvrtinu stanovništva ovog sela u to vrijeme. Od tada dinamika prihvatanja islama u Janjićima nije išla istim tempom kao između 1485.-1489. godine. Do 1516. godine znatno je uvećan ukupan broj domaćinstava (29 nemuslimanskih domova i 8 baštinika, muslimana 30 sa 19 neoženjenih), ali je i broj muslimana ipak dostigao polovinu. Tendencija daljeg prelaska na islam nastavljena je istim intenzitetom i narednih 15 godina, do 1530. godine kada u ovom selu dvije trećine stanovništva čine muslimani. Navedene historijske okolnosti upućuju na zaključak da bi džamija u Janjićima mogla nastati negdje krajem druge decenije 16. stoljeća jer je tek tada broj muslimana porastao i ispunjena jedna od važnih pretpostavki za njeno podizanje. To znači da je približno u to vrijeme spomenuti Osman-aga mogao

---

⁴² Nenad Filipović, Islamizacija Bosne u prva dva desetljeća osmanske vlasti, POF, 41/1991., Sarajevo, 1991., str. 56.

služiti kao dizdar Bobovca. Budući da je poznat i dizdar 1516. godine, onda bi Osman-agino službovanje najlogičnije bilo tražiti poslije 1516. godine. Tome u prilog idu još neke druge okolnosti. Kanun-namom iz 1516. ozakonjena je prednost podjele timara lokalnom stanovništvu u odnosu na strance, što je rezultiralo masovnijim učesćem domaćeg elementa u posadama, pa i obavljanju komandnih dužnosti u tvrđavama. Sve, dakle, upućuje da je Osman-aga u Bobovcu službovao najvjerojatnije između 1520.-1530. godine.

Uskoro, osam decenija koliko je Bobovac služio u vojne svrhe u njemu je postojala imamska služba. Materijalni tragovi postojanja značajnijeg vjerskog objekta, međutim, nisu identifikovani. On je, bez sumnje, postojao vjerovatno u nekom dijelu tvrđave prilagođenom za vjerske obrede bez izrazito vidljivih tragova koji bi se očuvali do novijeg doba. Kako nije bilo pretpostavki za formiranje naselja tako je izostala i gradnja džamije, kojih inače u gradovima takvog ili sličnog tipa nije bilo mnogo.

ZAKLJUČAK

Utvrđeni Bobovac nastavio je svoje funkcije i nakon 1463. godine samo daleko manjeg značaja nego u predosmanskom periodu. Nastao u drugačije vrijeme i u drugačijim okolnostima, u novim, znatno izmijenjenim nije mogao zadržati nekadašnji značaj. Svojim specifičnim položajem našao se izvan društvenih, političkih i privrednih kretanja, ali kao važno mjesto srednjovjekovne Bosne, građeno namjenski, bio je pogodan kao prelazno rješenje za smještaj lokalnih organa vlasti do definitivne stabilizacije i nastanka novih centara u koje su prenošene pojedine funkcije. Uloga administrativnog centra, istina ne onog ranga koji je zatečen, bila je, znači, privremena. Također, privremenog karaktera, nešto duže bila je njegova vojna upotreba vrijednosti. Većina značajnih gradova toga tipa nije uspjela opstati i vremenom su nestajali, primjerice: Črešnjevo, Bokševac, Pavlovac i drugi. Tvrđave koje su imale povoljnije uvjete za formiranje naselja uz njih kao podgrađa ili u neposrednoj blizini duže su se održale kao i fortifikacijski objekti, a neke su očuvane i do danas, kao što su tvrđave u Vranduku, Travniku, Jajcu, Tešnju, Maglaju i dr. Ukidanjem posade, prestaje aktivna uloga Bobovca u povijesti Bosne.

Abstract

This paper seeks to cover a little known period from the past of Bobovac, from 1463 to 1540. From 1463 onwards, Bosnia found itself in a wholly different social, economic and political environment, in which many elements of the previous situation were accepted, particularly as regards the territorial aspects of the political and administrative disposition of the conquered territory. It is evident, for all that, that in the limited area of Bobovac there was a departure from normal practice, in that a somewhat different administrative division was effected. This is reflected in the complete abolition of the names of the existing administrative units, but also in the reduction of the original area and the allocation of the new name of Bobovac to the *nahija* (Ottoman district). Part of the old *župa* (pre-Ottoman district) of Trstivnice was merged with the neighbouring *nahija* of Brod.

The old political tradition of fortified Bobovac continued, even after its occupation by the Ottomans in 1463. As an important mediaeval fortress, Bobovac was a propitious place for the temporary accommodation of local military and civilian authorities. Senior *nahija* officials, qadis and military authorities were thus temporarily located there. In addition, from 1463 until its final abolition in 1540, there was a continual military presence there. Thereafter, the fortress fell into ruins.